

Temel Toplumsal Bir Kurum Olarak Ailenin Sosyoloji Öğretim Programlarında Yer Alış Durumu

• Arş. Gör. Dr. Beyhan ZABUN*

Öz

Bu çalışmada toplumsal bir kurum olarak ailenin ortaöğretim sosyoloji öğretim programlarında yer alışını incelenmiştir. Aile bütün toplumlarda, toplumun en temel yapı taşı ve küçük bir örneği niteliğindedir. Türk toplumu için ise diğer kurumları etkileyen ve şekillendiren eksen kurum özelliği taşımaktadır. Ülkemizde bir kurum olarak ailenin öğretimi farklı öğretim düzeylerinde ve öğretim programlarında değişik şekillerde yer almaktadır. Sosyal Bilgiler, Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi, Tarih, vb. derslerde aile kurumu sınırlı yönleri ile işlenmektedir. Toplumsal bir kurum olarak aile bütün yönleri ile sosyoloji öğretim programlarında ele alınmaktadır. Başlangıçtan bugüne uygulanan programlarda aile, genel olarak aile ilgili temel kavramlar çerçevesinde ele alınmıştır. Özellikle 1924, 1934 ve 1938 programlarında Cumhuriyetin temel niteliklerine dönük içerik ve kadınlara tanınan haklar dikkat çekmektedir. Programlarda Türk aile yapısının genel nitelikleri ve tarihsel süreç içerisinde Türk ailesinin geçirdiği değişimle ilgili muhtevanın yetersiz olduğu görülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Toplumsal kurum, aile, sosyoloji öğretimi, öğretim programı.

Abstract

In this study, the way how family as a basic social institution takes place at the teaching curriculums sociology at secondary education was examined. Family is the most basic milestone and a small example of society in all societies. As for Turkish society, it has the feature of axis institution affecting and forming other institutions. The importance of family as an institution in Turkey takes place in various types at different levels of teaching and teaching curriculums. The institution of family has been studied in limited ways at the courses of social studies, knowledge of religious culture and morality, history and some other courses. Family as a social institution is examined at sociology teaching curriculums with all its aspects. Family has generally been regarded within the basic concepts related to family in the curriculums applied from the very beginning up to the current time. In particular, the content aiming at basic characteristics of the Republic and the rights granted to women in the programs of 1924, 1934 and 1938 are striking. It is clear in the curriculums that general characteristics of Turkish family and the content concerning the change Turkish family experienced throughout historical process is not sufficient.

Keywords: Social institution, family, teaching of sociology, teaching curriculum.

(*) Gazi Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Felsefe Grubu Eğitimi Anabilim Dalı.

TEMEL TOPLUMSAL BİR KURUM OLARAK AİLE

Aile, bütün toplumlarda var olan temel bir kurumdur. Bu var oluş; oluşum, işlevler, zaman içerisinde geçirilen değişim, ona atfedilen önem bakımından toplumdan topluma farklılıklar gösterse de bütün toplumlar için, o toplumun bir nüvesi, modeli niteliğindedir. Bütün toplumlar için toplumun en temel yapı taşı ve küçük bir örneği olan aile, Türk toplumu için ise diğer kurumları etkileyen ve şekillendiren eksen kurum özelliği taşımaktadır. Anayasamızın 41. maddesinde de ifade edildiği üzere “Aile Türk toplumunun temelidir”. Temel toplumsal kurum olarak aileye atfedilen bu anayasal önem, aileyi diğer toplumsal kurumların yanında ayrıca önemli kılmaktadır.

Sosyal hayatın belirli amaçlara dönük olarak ortaya çıkan, gelişen, örgütlü, toplumsal etkileşim, biçim ve oluşumlarına toplumsal kurum denir(Doğan,2008:175). Aile, ekonomi, din, ahlak, siyaset ve eğitim temel toplumsal kurumlardır. Tanımdan hareketle bir toplumsal kurumun temel unsurları şu şekilde sıralanabilir(Aydın, 2000: 14):

- Kurumlar belli bir amacı gerçekleştirmeye yöneliktirler.
- Bu amacın kaynaklandığı ihtiyaç süreklilik kazanmıştır.
- Kurumlar gerek alt kurumlarıyla gerekse diğer kurumlarla yapılanmış, örgütlenmiş ve eşgüdümlü haldedir.
- Kurumlar değer yüklüdürler ve kültürün normatif kodlarını ihtiva ederler.

Toplumsal kurumun temel unsurları, aile kurumu ekseninde ele alındığında, neslin devamının sağlanması ve yeni kuşakların sosyalleştirilmesi çerçevesinde biyolojik-psikolojik-eğitsel işlevleri, ekonomik işlevi, dini işlevi, boş zamanları değer-

lendirme işlevi, diğer toplumsal kurumlarla örgütlü, eşgüdümlü etkileşimi ve görece toplumdan topluma değişmekle birlikte aileye atfedilen önem, yüklenen değer, aileyi en temel toplumsal kurum olarak karşımıza çıkarmaktadır.

1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu, Türk milli eğitiminin genel amaçlarından ilkinin “Türk Milletinin bütün fertlerini Atatürk ilke ve inkılaplarına ve Anayasa’da ifade bulan Atatürk milliyetçiliğine bağlı; Türk milletinin milli, ahlaki, insani, manevi, kültürel değerlerini benimseyen, koruyan ve geliştiren, ailesini, vatanını, milletini seven ve daima yüceltmeye çalışan...” bireyler yetiştirmek şeklinde ifade etmektedir(Büyükkaragöz-Çivi, 1994: 200).

Türk milli eğitiminin temel amaçlarında da ifade edilerek özel bir önem atfedilen aile kurumu, yine örgün eğitimle birlikte kendisine yüklenen önemli bir fonksiyon olarak “Türk milletinin milli, manevi, ahlaki, insani, kültürel değerlerini benimseyen bireyler yetiştirmek” işlevi ile ön plana çıkmaktadır. Aile kurumuna atfedilen önem, ailenin bir toplumsal kurum olarak örgün öğretim aşamalarında nasıl öğretildiğini gündeme getirmektedir.

Ülkemizde bir kurum olarak ailenin öğretimi farklı öğretim düzeylerinde ve öğretim programlarında değişik şekillerde yer almaktadır. Hayat Bilgisi, Sosyal Bilgiler, Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi, Tarih, vb. derslerde aile kurumu sınırlı yönleri ile işlenmektedir. Bu derslerde aile genel olarak duyuşsal amaçlara dönük ele alınmaktadır. Örneğin, öğrenim düzeyi farklı olmakla birlikte Sosyal Bilgiler ya da Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersinde ailenin genel olarak önemine değinilmekte, yapısına, özelliklerine ya da geçirdiği değişime değinilmemektedir. Toplumsal bir kurum olarak aile, eksikliklere rağmen, bütün yönleri ile sosyoloji öğretim programlarında ele alınmaktadır.

Türkiye’de ortaöğretimde, programlı sosyoloji öğretimi farklı okul türlerinde(Genel Liseler, Köy

Enstitüleri, Öğretmen Okulları vb), yıllara göre değişen programlar, ders içerikleri, ders saatleri ile 1924 yılından bu yana yapılmaktadır(Arslanoğlu, 2001: 67-80).

Bu çalışmada, ülkemizde ilki 1924 yılında, sonuncusu 1995 yılında hazırlanan ve halen uygulanan sosyoloji öğretim programlarında ailenin “bir toplumsal kurum olarak” nasıl ele alındığı incelenmiştir.

1924 PROGRAMI:

1924 programı ülkemizde geliştirilen ilk programdır. Bu program, teknik anlamda bir öğretim programı olmaktan çok, bir konular listesi şeklindedir(Maarif Vekaleti, Lise Programı: 1924).

Programda bağımsız bir ders olarak belirlenen sosyoloji, felsefe dersinden ayrı olarak ele alınmıştır. Muhtevada ise “İktisat Sosyolojisi”, “Aile Sosyolojisi”, “Siyaset Sosyolojisi” din, sanat, toplum ilişkisine yönelik konulara yer verilmektedir (Beydoğan, 1988:51). Aile sosyolojisi ünitesinin programda yer almayan kapsamı, 1931 yılında Mehmet İzzet tarafından yazılan “Lise III. Sınıf İçtimaiyat” ders kitabında: “Aile ve Cemiyetin İptidai Şekilleri”, “Ailenin Muhtelif Şekilleri ve Tekamülü”, “Muasır Aile ve Evlenme”, “Kadının Aile ve Cemiyette Yeri” başlıklarından oluşmaktadır(Mehmet İzzet, 1931: 95-111). Program, ilkel ailenin özellikleri, klan ailesi, akrabalık türleri, hukuki ve ekonomik açıdan aile ve eski Türklerde aile içeriğinden oluşmaktadır. Ünite de çağdaş aile, evlenme ve kadının sosyal statüsü konularına yönelik içerik dikkat çekmektedir.

1934 PROGRAMI:

1934 programı şekil ve içerik bakımından program geliştirme tekniğine uygun bir program değildir. Bütün derslerin birlikte yer aldığı programda, “İçtimaiyat” başlığı altında sosyoloji dersinde işlenecek konular ve ele alınacak temel kavramlar, bir konu listesi şeklinde ortaya konmuştur.

1934 Programında “Aile İçtimaiyatı” başlığı altında “Ailenin Muhtelif Şekilleri ve Evrimi” ele alınmıştır. Bu başlık altında “Çağdaş Aile” alt başlığı ile evlenme, evliliğin ahlaki ve toplumsal mahiyeti, kadının aile ve toplum hayatındaki statüsü, kadınların haysiyet ve haklarının gelişmesi ve evrimi konuları ana konu başlıkları olarak belirlenmiştir(MEB, 1934: 54). 1924 programı ile benzer şekilde 1934 programında da aile ilgili temel kavramlar, ailenin geçirdiği değişim, ilkel aile - çağdaş aile kıyaslaması ile ortaya konmuştur. Bu noktada Cumhuriyetin ilk yıllarında çağdaşlaşmaya yönelik yeniliklere ve kadınlara tanınan haklara yapılan vurgu dikkat çekmektedir.

1938 PROGRAMI:

1938 Programı da şekil ve içerik bakımından program geliştirme tekniğine uygun bir program değildir. Ancak bu programda, 1934 programından temel bir farklılık olarak dersin genel amaçlarına yer verilmiştir. Program çerçevesinde amaçlara yer verilmesi önemli bir noktadır. Programda iki genel amaç, genel anlamda Türk toplum yapısı ve özeld aile kurumuna dönük olarak şu şekilde belirtilmiştir(MEB, 1938: 19):

“Sosyoloji okutmanın amacı, gençleri sosyal vakalar üzerine düşündürmeye ve bunlar arasındaki ilgileri araştırmaya alıştırmak, Türk devriminin amaç bildiği ideallerin fikri temellerini kavrayacak hale getirmek ve böylece Türk sosyetesinin gelişmesine yarayacak işler yapacak yurttaşlar yetiştirmek”

Programda aile konusunun nasıl işleneceği ise şu şekilde belirtilmiştir(MEB, 1938: 19):

“Kitaptan Türkiye’de aile bahsi okutulurken, öğretmen medeni kanunun aile hukukunda yaptığı devrim üzerinde çok durmalı ve eski fıkıh esaslarıyla arasındaki farkları belirtmelidir. Kadın hukukunun gelişmesinde inkılâbın, “yurttaşlara hak ve

vazife vermede kadın, erkek ayrılmaz”, ilkesi göz önünde bulundurulmalıdır”.

1952 PROGRAMI:

1952 programı “Cemiyet Olayları” ve “İlerlemiş Cemiyetler” olmak üzere iki ana başlıktan oluşmaktadır. Bu ana başlıkların altında, program geliştirmenin esas unsurları dışında, konu başlıkları ve temel kavramlara yer verilmiştir. Bu bakımdan 1952 programı 1938 programından teknik bakımdan daha yetersizdir denilebilir. Çünkü bir ders programının en temel unsuru olan amaçlar bu programda yer almamaktadır.

1952 programında aile konusu “*Aile yapısı bakımından toprağa yerleşmiş cemiyetlerin evrimi*”, “İlerlemiş Cemiyetler” bölümünde ise millet, devlet, din, ekonomi, ahlak, hukuk konuları ile birlikte ele alınmıştır. Bu yaklaşım, programın ikinci bölümünün kurumlar sosyolojisi olarak oluşturulduğunu göstermektedir. Aile konusunun nasıl ele alınacağı bu bölümün sekizinci başlığı olarak “*Ailenin yapısı: Kadının hukuki durumundaki değişme incelenecek, Türk kadınılığının sosyal durumundaki gelişmeden bahsedilirken, ilgili mevzuatımızdan metin olarak yararlanılacaktır*” şeklinde belirtilmiştir (MEB, 1952:11).

1957 PROGRAMI:

1957 Programı, 1952 programı ile aynı içeriğe sahiptir. İki program arasında program geliştirme unsurları ve şekil bakımından farklılıklar vardır. Bu programda da aile konusu, “Aile yapısı bakımından toprağa yerleşmiş toplumların evrimi”, “Türk aile yapısı”, “Kadının sosyal statüsündeki gelişmeler” başlıklarından oluşmuştur (MEB, 1957:30). İçerik, çağdaş toplumların bugün gelinen aşamaya kadar geçirdikleri evrim, din, ahlak, hukuk ile birlikte ailenin geçirdiği değişim konularından oluşmaktadır. 1957 programında da Türk aile yapısı tarihsel olarak ele alınmış, eski Türklerde aile yapısına kı-

saca değinilmiştir. Cumhuriyet döneminde kadınlara tanınan sosyal, hukuki haklar, programda aile konusunun temel unsurlarından birisidir. İçerikte Türk aile yapısının 1950’li yıllardaki özelliklerine, Türkiye’nin sosyal, siyasal anlamda geçirdiği birçok değişime (kentleşme, göç vb.) ve bu doğrultuda aile kurumunun bu değişimden nasıl etkilendiğine değinilmediği görülmektedir.

1976 PROGRAMI:

Bu program, şekil unsurları bakımından program geliştirme tekniğine uygun bir program olsa da muhtevanın çok sınırlı tutulması, içeriğin konu başlıkları ve temel kavramlar olarak oluşturulması bakımından yetersiz bir programdır. İçerik ilk kez, diğer programlardan farklı olarak, 1976 programında sistematik olarak oluşturulmuştur. Programda, amaçlara, öğretme-öğrenme etkinlikleri bakımından açıklamalara, dört ana başlık şeklinde içeriğe yer verilmiştir.

Programda aile konusu, müstakil bir başlık olarak ele alınmamıştır. Bu, program muhtevası bakımından en temel problemdir. Bu noktada sorun, programda aile, ekonomi, siyaset, din vb. temel toplumsal kurumların, kurumlar sosyolojisi yaklaşımı ile ele alınmamasından kaynaklanmaktadır.

İçerik, “Sosyolojinin Alanı”, Sosyal Yapı”, “Sosyal Değişme” ve “Uygulamalı Sosyolojiden Örnekler” ana başlıklarından oluşmaktadır. Aile konusu ise, sosyal yapının unsurları, sosyal organizasyonlar, sosyal ilişkiler, sosyal gruplar, kültür, sosyal değişme ve sosyal bütünleşme konuları ile birlikte dolaylı olarak ele alınmaktadır (MEB, 1976:335).

Aile konusu her ne kadar insana ve topluma dair her şeyle doğrudan ilgili olsa da ailenin bizzat kendisi temel bir toplumsal kurum olması ayrıca aile sosyolojisinin, sosyolojinin bir alt disiplini olarak kurumlar sosyolojisinin temel problemlerinden

biri olması dolayısıyla programda yer almaması temel bir eksikliklerdir.

1986 PROGRAMI:

1986 programı, amaçları, içeriği, üç bölüme ayrılmış ana başlıkları, alt başlıkları, temel kavramları, öğretme-öğrenme etkinliklerine dönük açıklamaları, kısaca şekil ve içeriği bakımından program geliştirme tekniğine uygun ilk programdır. Program, “Sosyolojinin Alanı ve Metodu”, “Sosyal Yapı” ve “Sosyal Değişme” olarak üç ana bölümden oluşmaktadır.

Programda genel olarak toplumsal yapıyı özel olarak aileyi kavramaya dönük amaçlar: “*Öğrencilere toplumun bütünlüğü hakkında çok sebepli yaklaşımla objektif bir görüş sağlamak, sosyal ilişkilerde uyumun sağlanmasının önemini belirtmek, içinde yaşadıkları cemiyeti daha yakından tanımalarına yardımcı olmak, Türk milletinin sosyal ve kültürel mirasını kavramalarına imkan ve zemin hazırlamak*” şeklinde ortaya konmuştur(MEB, 1986:55).

1986 programında aile konusu, Sosyal Yapı ünitesi içerisinde “Kültürel Unsurlar Açısından Temel Sosyal Kurumlar” başlığı altında ayrıntılı olarak ele alınmıştır. “Aile ve Akralık” ana başlığı:

“Toplumun esas unsuru olarak aile”, “Akralık ilişkileri ve aile bireyleri arasında dayanışmanın önemi”, “Ailenin kutsallığı”, “Ailenin işlevleri”, “Evlilik türleri”, “Aile türleri”, “Boşanma ve sonuçları”, “Türklerde aile”, “Atatürkçü düşüncede kadının Türk toplumundaki yeri ve hakları” alt başlıklarından oluşmuştur. Atatürkçü düşüncede kadının Türk toplumundaki yeri başlığının ayrıntısında; kadının toplumdaki yeri, çalışma hayatındaki yeri, sosyal ve siyasal hakları konuları ele alınmıştır. Bu programda ayrıca aile kurumunun doğrudan ya da dolaylı ilgili olduğu diğer tüm konu başlıklarında da aile konusuna değinilmiştir(MEB, 1986:57).

1995 PROGRAMI:

1995 programı halen yürürlükte olan son programdır. Program bütün yönleri itibarıyla şekil ve içerik bakımından program geliştirme tekniğine uygun bir programdır. Programda genel anlamda toplumsal yapıyı, özelde ise temel bir toplumsal kurum olarak aileyi kavramaya dönük amaçlar: “*Toplumun yapısını, işleyişini, değişimini ve bunların bağlı olduğu toplumsal yasaları kavrayabilme, toplumu geçmişi ile ilişkisi içinde kavrayabilme, içinde yaşanılan durumu bilinçli bir şekilde yorumlayabilme, Türk toplum yapısını tanıyabilme*” olarak belirlenmiştir. Programda aile, ekonomi, din, siyaset vb. diğer temel toplumsal kurumlar, kurumlar sosyolojisi yaklaşımı ile Toplumsal Yapı ünitesi içinde müstakil konular olarak ele alınmıştır(Tebliğler Dergisi, 1995:894).

Yukarıda da değinildiği gibi 1995 programı bütün unsurları ile program geliştirme tekniğine uygun bir programdır. Bu programda, diğer programlardan farklı olarak genel amaçların bir konu üzerinde somutlaşmış şekli olarak özel amaçlara da yer verilmiştir.

Programda aile konusu ilgili özel amaçlar şu şekilde sıralanmıştır(Tebliğler Dergisi, 1995:895). Öğrenci;

- Ailenin yapısal özelliklerini kavrar
- Ailenin toplumsal işlevlerini kavrar
- Evlilik türlerini bilir
- Aile türlerini bilir
- Boşanma ve sonuçlarını kavrar
- Kadının toplum içindeki yerini kavrar.

Muhtevada ayrıca ailenin doğrudan ya da dolaylı ilgili olduğu diğer ünitelerde de aile konusuna değinilmiştir. 1995 programında her özel amaca dönük davranışlar ayrıntılı olarak açıklanmıştır.

Özel amaçların öğrenci davranışları olarak somutlaşması istenilen temel davranışlar:

1. Ailenin niteliğini açıklama amacına dönük olarak, ailenin toplumsal yapısını açıklamaya, tarihte ve günümüzde aile ve akrabalık ilişkilerini açıklamaya, ailede dayanışmanın önemi, toplumda meydana gelen köklü değişikliklere paralel olarak ailede meydana gelen değişiklikleri açıklayabilme
2. Ailenin toplumsal işlevini kavrayabilme amacına dönük olarak, ailenin insan soyunun devamını sağlama, bireysel ihtiyaçları karşılama, eğitim, kültür taşıyıcılığı/aktarıcılığı, bireyi sosyalleştirme işlevlerini açıklamaya, geçmişten günümüze ailenin işlevlerindeki değişiklikleri kavrayabilme
3. Evlilik türleri bilgisi amacına dönük olarak, evliliğin anlamını, türlerini, içten evlenme (endogami), dıştan evlenme (ekzogami), tekeşlilik (monogami), çokeşlilik (poligami), yerleşilen yere göre evlilik türleri (patrilokal, matrilokal, neolokal), evlilik türleri ile toplumsal yapı ilişkisini ve günümüzde evlilik anlayışının ne olduğunu kavrayabilme
4. Aile türleri bilgisi amacına dönük olarak, büyüklüklerine ve otoritenin dağılımına göre aile türlerini sınıflandırma, günümüz çekirdek ailesinin toplumsal yapı içindeki yerini ve özelliklerini kavrayabilme
5. Boşanma ve sonuçlarını kavrayabilme amacına dönük olarak, boşanmanın ne olduğunu, tarihsel süreç içinde boşanmanın örneklerini, Medeni Kanun'a göre boşanmanın nedenlerini, boşanmanın eşler, çocuklar üzerindeki etkilerini, toplumsal sonuçlarını ve boşanmayı zorlaştıran toplumsal kuralları kavrayabilme
6. Kadının toplum içindeki yerini kavrayabilme amacına dönük olarak, geçmişten günümü-

ze kadının toplum içindeki yerini örnekleme, kadının aile içindeki ve ekonomik hayattaki işlevlerini açıklama, Atatürkçü düşüncede kadının yeri, Medeni Kanun'un kadına tanıdığı sosyal, siyasal, ekonomik hakları örnekle açıklayabilme

şeklinde dir(Tebliğler Dergisi, 1995: 905).

Programda bu özel amaçların nasıl gerçekleştirileceğine dönük öğretme-öğrenme etkinliklerinin neler olacağı ayrıntılı olarak verilmiştir. Ayrıca "Temel Kavramlar" başlığı altında, "evlilik", "aile", "anaerkil", "ataerkil", "boşanma", "Medeni Kanun" kavramlarına yer verilmiştir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Ülkemizde 1924 yılından bu yana uygulanan sekiz sosyoloji öğretim programında aile, temel toplumsal bir kurum olarak farklı şekil ve içeriklerle yer almıştır. 1995 ve 1986 programlarından önce uygulanan altı program, genel özellikleri itibariyle program geliştirme tekniğine uygun programlar değildir. Bu programlarda muhteva ve dolayısıyla aile, konu başlıkları şeklinde ortaya konmuştur. 1924, 1934 ve 1938 programlarında aile konusu, ailenin oluşumu, şekli, evrimi, çağdaş aile ve kadının ailedeki yeri başlıklarından oluşmaktadır. Bu üç programın ortak özelliği olarak Medeni Kanun'la aile yapısında ortaya çıkan değişiklikler ve kadınlara tanınan sosyal, siyasal haklara yapılan vurgu dikkat çekmektedir.

Aynı içeriğe sahip 1952 ve 1957 programları "Cemiyet Olayları" ve "İlerlemiş Cemiyetler" ana ünitelerinden oluşmuştur. Kurumlar sosyolojisi yaklaşımı ile hazırlanan muhtevada aile, din, ekonomi vb. kurumlar "İlerlemiş Cemiyetler" ünitesinde bağımsız konular olarak ele alınmıştır.

1976 programında aile konusu, sosyal yapının unsurları, sosyal organizasyonlar, sosyal ilişkiler, sosyal gruplar, kültür, sosyal değişme ve sosyal bütünleşme konuları ile birlikte dolaylı olarak ele alınmıştır.

1986 ve 1995 programları program geliştirme tekniğine uygun programlardır. Her iki programda genel amaçlar, özel amaçlar, muhteva, ana başlıklar, alt başlıklar, temel kavramlar, öğrenme-öğretme etkinlikleri sistematik olarak ortaya konmuştur. Bu programlarda aile, yapısı, işlevleri, aile ilgili temel kavramlar, kadının sosyal statüsü, ana başlıkları ile ele alınmıştır.

Programlarda dikkat çeken en temel eksik nokta Türkiye'nin toplumsal yapısı bağlamında aile kurumunun ele alınmamasıdır. Muhtevada teorik, kavramsal bir yaklaşım dışında öğrencilerin aileyi bir kurum olarak kavramalarına yardımcı olabilecek somut veriler, örnekler yer almamaktadır. Aynı şekilde bütün programlarda ailedeki değişimi somut verileri, göstergeleri ile ele alan bir içerik ortaya konmamıştır. Son programın 1995 yılında hazırlandığı dikkate alındığında, toplumsal değişimin yoğunluğu ve hızı dolayısıyla, programın genelde bütün toplumsal yapı ve kurumlar açısından özeldir aile kurumu açısından güncel olmadığı açıktır. Bu bakımdan sosyoloji öğretim programı ivedilikle güncellenmelidir.

KAYNAKÇA

- Arslanoğlu, İbrahim, "Ortaöğretimde Sosyoloji Öğretimi", **Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi**, Cilt 4, Sayı: 2 Ankara, 2001.
- Aydın, Mustafa, **Kurumlar Sosyolojisi**, Vadi Yayınları, Ankara, 2000.
- Beydoğan Hacı Ömer, Lise Sosyoloji Müfredat Programının Değerlendirilmesi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, G. Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Ankara, 1988.
- Büyükkaragöz, Savaş; Çivi, Cuma, **Genel Öğretim Metotları**, Atlas Kitapevi, Konya, 1994.
- Doğan, İsmail, **Sosyoloji: Kavramlar ve Sorunlar**, Pegem Akademi Yay., Ankara, 2008.
- Mehmet İzzet, **Lise III. Sınıf İktisadiyat**, Devlet Matbaası, İstanbul, 1931.

Program, Türk aile yapısının tarihsel süreç içerisinde geçirdiği değişimi ve bu değişimin bugünkü aile yapısına etkilerini ortaya koyacak şekilde yeniden geliştirilmelidir. Temel toplumsal kurumlardan birisi ve eksen kurum olarak ailenin diğer kurumlarla ilişkisi, diğer kurumları etkilemesi ve bu kurumlardan etkilenmesi çerçevesinde geçirdiği değişim somut olarak ortaya konmalıdır. Bu noktada temel toplumsal değişim dinamikleri olarak eğitim, iletişim, kentleşme gibi unsurlar, ülkemiz örneğinde yine somut göstergelerle ortaya konmalıdır. Ailedeki değişim, bugünden geriye doğru somut verilerle yapısal, işlevsel değişim, bireyleyin, özellikle kadının konumuna bağlı olarak ortaya çıkan değişim şeklinde ele alınmalıdır.

Programın geliştirilmesinde, muhtevanın oluşturulmasında ve bu doğrultuda ders kitaplarının hazırlanmasında Türkiye'de aile ile ilgili her konuda yapılmış akademik çalışmalardan ve alan araştırmalarından yararlanılmalıdır.

- Türkiye Cumhuriyeti Anayasası, Temel Haklar ve Ödevler, "Ailenin Korunması" Md. 41.
- 1924 Lise Programı, Maarif Vekaleti. İstanbul H. 1340 / 1924.
- 1934 Lise Müfredat Programı, Devlet Matbaası, İstanbul, 1934.
- 1938 Lise Programı, Devlet Matbaası, İstanbul, 1938.
- 1952 Lise Programı, Maarif Basımevi, Ankara, 1956.
- 1976 Lise Programı, Maarif Basımevi, Ankara, 1976.
- 1986 Lise Programı, M. E. B. Basımevi, Ankara, 1987.
- 1995 Ortaöğretim Kurumları Sosyoloji Dersi Öğretim Programı, Tebliğler Dergisi, 2444.